

<https://doi.org/10.30836/igs.1025-6814.2021.1.225791>
УДК 55(092)

М.М. ШАТАЛОВ

Державна установа «Науковий центр аерокосмічних досліджень Землі ІГН НАН України», Київ, Україна
E-mail: Shatalov@casre.kiev.ua

**АКАДЕМІК ВОЛОДИМИР ВАСИЛЬОВИЧ РІЗНИЧЕНКО —
ВИДАТНИЙ ГЕОЛОГ, ХУДОЖНИК І ПОЕТ
(до 150-річчя від дня народження)**

Стаття присвячена науковій, науково-організаційній та суспільно-просвітницькій діяльності талановитого українського геолога-самородка, художника і поета, академіка АН УРСР Володимира Васильовича Різниченка — другого директора Інституту геологічних наук України. Разом з академіками В.І. Вернадським, П.А. Тутковським, В.І. Лучицьким вчений стояв біля витоків створення в Україні Геологічного комітету, Академії наук та Інституту геологічних наук — найстарішого наукового центру в галузі геології в Україні.

Ключові слова: Різниченко; Інститут геологічних наук; Україна; Алтай; тектоніка Канівських дислокацій.

Володимир Васильович Різниченко народився 18 жовтня 1870 р. на хуторі Велентієвому Ніжинського повіту Чернігівської губернії в родині земського фельдшера. Цікаво, що в середовищі інтелігенції пізніше він виступав під мистецьким псевдонімом «Велентій». Це було також дівочим прізвищем матері вченого, яка походила зі стародавнього козацького роду. У 1990 р. юнак закінчив Ніжинську зразкову класичну гімназію при Історико-філологічному інституті графа Безбородька. У 1891 р. вступив на природничий факультет Харківського університету, який успішно закінчив у 1896 р.

Потім були роки канцелярської роботи в земській управі м. Херсон на посаді завідувача статистичного відділу, а пізніше — в Петербурзі в «Отделе земельных улучшений Министерства земледелия и землеустройства», де він керував гідрогеологічним відділом.

На рубежі століть і в дореволюційний період ХХ ст. В.В. Різниченко проводить фізико-географічні та геологічні експедиції в горах Середньої Азії і Казахстану. Молодий вчений досліджує гірські системи Алтаю, Тарбагатаю і Тянь-Шаню. Наукові звіти про експедиції та наукові праці він супроводжує своїми замальовками пейзажів, льодовиків і розрізів. В.В. Різниченко вперше створює геологічну і тектонічну карти цих складних у геологічному відношенні гірських споруд Середньої Азії. При цьому велику увагу приділяє вивченню льодовиків і льодовикових форм рельєфу. Зокрема, Володимир Васильович охарактеризував понад 150 раніше невідомих льодовиків досліджуваного регіону, склав карту стародавнього і сучасного заледінення Південного Алтаю. За результатами багаторічних досліджень Алтаю і Середньоазіатського регіону в цілому

Цитування: Шаталов М.М. Академік Володимир Васильович Різниченко — видатний геолог, художник і поет (до 150-річчя від дня народження). *Геологічний журнал*. 2021. № 1 (374). С. 86—92. <https://doi.org/10.30836/igs.1025-6814.2021.1.225791>

Citation: Shatalov N.N., 2021. Academician Volodymyr Vasyliovych Riznychenko — an outstanding geologist, painter, and poet (on the 150th Anniversary of his birth). *Geological Journal (Ukraine)*, No. 1 (374). С. 86-92. <https://doi.org/10.30836/igs.1025-6814.2021.1.225791>

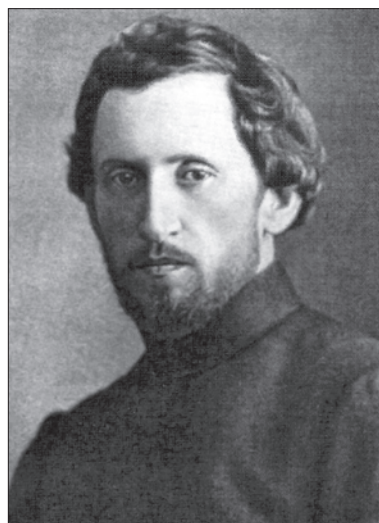
ним було опубліковано низку наукових праць, а саме: «К естественной-исторической характеристике Зайсанского уезда» (1910), «Ледниковая группа Мус-Тау» (1910), «Очерк почв и растительности северо-восточной части Зайсанского плоскогорья» (1911), «О древних и современных ледниках Юго-Западного Алтая», що побачила світ в «Известиях Русского географического общества» (1912. Т. 48, вып. 1). Ще однією найвідомішою роботою цього напрямку є «Южный Алтай и его оледенение», яка опублікована в 1914 р. у Петрограді.

В 1916 р. вийшла друком капітальна праця В.В. Різниченка «Восточная Калба (геологический и географический очерк с тремя картами: геологической, почвенной и ботанической в 10-тиверстном масштабе)». У ній дослідник всебічно охарактеризував гідрографічну мережу, горнопородні комплекси, історію геологічного розвитку і тектонічну будову Калбінського гірського пасма південно-західної частини Алтаю. У тому ж році під час експедиції в центральну частину Тянь-Шаню вчений виявив близько 70 діючих льодовиків.

Експедиційні дослідження по Усть-Каменогірському Алтаю дозволили В.В. Різниченку зібрати дуже цінний гербарій, а в Зайсанській пустелі, що на правобережжі Чорного Іртиша, він відкрив багатюще поховання третинної флори — унікальне за багатством форм та їх збереженістю. Серед зібраних рослин у гербарії було виявлено та описано багато невідомих раніше видів рослин, частина з яких названа його ім'ям.

На думку В.В. Різниченка, заледеніння Алтаю, Центрального Тянь-Шаню та інших регіонів Середньої Азії були зумовлені потужними висхідними тектонічними рухами альпійського горотворення. Без сумніву, ці гляціологічні дослідження вченого зберігають свою наукову цінність до теперішнього часу, оскільки мають безпосереднє відношення до характеристики кліматичних змін на нашій планеті. За видатний внесок у дослідження Середньої Азії і насамперед за монографію «Южный Алтай и его оледенение» вчений в 1914 р. був удостоєний однієї з найпрестижніших нагород Російського географічного товариства — Золотої медалі імені М.М. Пржевальського.

У 1916 р. В.В. Різниченко повертається в Україну. Вчений велику увагу приділяє вивченню

Різниченко Володимир Васильович (1870—1932)

Riznychenko Volodymyr Vasylyovych (1870—1932)

гідрогеології, геоморфології, геології і тектоніки Волині (Бушак, 2005; Гожик, 2012; Макаренко, 1991, 2007; Молявко, Франчук, 1971). За результатами досліджень даного регіону ним опубліковані такі статті: «Про вихід палеозою та сеноманські поклади в м. Славути на Волині» (1919), «До геологічної будови території м. Рівно» (1919), «До геології нагірного берега Дніпра між Межигір'ям і Вишгородом на Київщині» (1919), «Стан гідрогеологічної дослідженості України» (1919). Так розпочався новий, безсумнівно, доленосний відрізок життя українського самородка — геолога, художника-карикатуриста, поета.

У 1917 р. Володимир Васильович активно включається у розгортання геологічних досліджень в Україні та розбудову державної геологічної служби (Бушак, 2005; Макаренко, 1991; Молявко, Франчук, 1971). Дослідник стає одним з перших співробітників створеного 1 лютого 1918 р. Українського геологічного комітету (УГК). Першим директором УГК був призначений проф. В.І. Лучицький, а в штаті — геологи Г.С. Буренін, І.І. Гінзбург, Б.Л. Лічков, В.В. Мокринській та В.В. Різниченко. Одночасно В.В. Різниченко був членом Українського наукового товариства (УНТ) — прообразу майбутньої Української академії наук (УАН). 12 квітня 1918 р. за ініціативою геологів у м. Київ відбулося засідання УНТ, в результаті

Наукова рада Українського геологічного комітету, 1928 р. В.В. Різниченко — в центрі
Scientific Council of the Ukrainian Geological Committee, 1928 V.V. Riznychenko — in the center

було ухвалено рішення про утворення двох окремих секцій — природничої і технічної. До складу природничої секції увійшли відомі київські геологи — П.А. Тутковський (голова), В.І. Лучицький, О.В. Красовський та В.В. Різниченко (секретар). Окрім згаданих учених, до геологічної секції УНТ входили також В.І. Вернадський, В.В. Дубинський, Є.В. Опоков. Таким чином, природничасекція УНТ об'єднувала геологів з Університету Св. Володимира, УГК та ін. Бачимо ми прізвище В.В. Різниченка також у складі УАН, створеної 14 листопада 1918 р. гетьманом П.П. Скоропадським. Тут він був членом секцій підземних багатств та гідрогеологічної. У березні 1920 р. природничу секцію УНТ було перетворено на відділ природничих наук. Його головою було обрано П.А. Тутковського, а секретарем — В.В. Різниченка. У квітні 1926 р. було створено Інститут геологічних наук (ІГН) АН УРСР, його директором стає П.А. Тутковський, а В.В. Різниченко — завідувачем відділу. У 1928 р. В.В. Різниченка обирають директором УГК, а в 1929 р. — дійсним членом АН УРСР.

Після смерті акад. П.А. Тутковського, з 1930 по 1932 р. ІГН АН УРСР і відділ геологічного музею очолює акад. АН УРСР В.В. Різниченко. Під час його каденції ІГН АН УРСР приділяє велику увагу вивченню антропогенових відкладів території України. Вчений особисто

розробив методику вивчення відкладів антропогену, вперше встановив дислокації антропогенового віку. У процесі вивчення осадових товщ антропогену на території України було виявлено ряд родовищ корисних копалин, що мають велике народногосподарське значення: буре вугілля, торф, мергель, будівельні матеріали та ін. Детально вивчалися також інші осадові товщі різних регіонів країни, насамперед леси. Взагалі, лесові ґрунти, які покривали опади антропогену, В.В. Різниченко називав українським золотом. З метою координації зусиль колег вчений очолює утворену ним Комісію з вивчення четвертинних відкладів України. Під патронатом В.В. Різниченка в збірнику «Четвертинний період» висвітлювалися успіхи і проблеми четвертинної геології. Крім того, в цей період вивчалася тектоніка Канівських дислокацій, проводилися палеонтологічні дослідження мезокайнозою і петрографії докембрійських кристалічних порід Українського щита. Варто зазначити, що під керівництвом і за безпосередньою участю В.В. Різниченка на території України була започаткована трьохверстна геологічна зйомка. У 1931 р. за дорученням президії АН УРСР вчений був організатором і керівником першої комплексної експедиції в районі новобудов Дніпрогесу.

З 1921 по 1932 р. В.В. Різниченко проводив детальні геологічні дослідження в Середній

Наддніпрянщині, передусім у районі Канівських гір (Різниченко, 1924, 1925, 1926, 1928). В результаті вивчення цього унікального на нашій планеті сегменту земної кори вчений поновому висвітлює стратиграфію, геоморфологію, геологію, історію розвитку, літологію і тектоніку регіону. Тут він виділив численні розломи, горсти і грабени, вперше встановив кілька денудаційних поверхонь різного віку. Ним видокремлені також основні дислокаційно-розломно-блокові форми даного району — складки-підкиди, зібрані в серії лускатої будови, лежачі складки, сундучні та ін. Серед розломно-блокових структур вчений виділив ще й типові тектонічні скиди з амплітудою переміщення крил від 20 до 170 м. Амплітуда видимого скиду, наприклад у відслоненнях Романового яру, становить 20—25 м, у Мар'яновому ярі — 40—45 м, а біля с. Трощина — до 111 м (Різниченко, 1924). У районі Канівських дислокацій (правобережжя та лівобережжя), за В.В. Різниченком, спостерігаються безумовні тектонічні скиди, про що свідчать дані свердловин і порівняння їх з даними природних відслонень в цьому районі. При цьому скиди утворилися вже після процесу складчастості четвертинної доби. На це, крім теоретичних міркувань, вказують безпосередні спостереження у відслоненнях району розбитості значними скидами вже деформованих шарів мезозою, палеогену та четвертинних покладів. Свого максимального розвитку цей процес досягнув у часи після відкладення осадів бучаку, київського поверху або і пізніше. Про це свідчить те, що всі поклади, які спостерігаються тут над денудаційним рівнем, від глин батського поверху юри до бучацьких пісків включно, несуть на собі чіткі ознаки тих дислокацій. Утворення головних орографічних елементів, пов'язаних з цією стадією, відіграло роль і в історії формування Дніпрової долини: утворення дуже виразної Трахтемирів-Бучацької Дніпрової долини, що відповідає одноіменному горсту, і Селищансько-Канівської затоки цієї долини на заході, яка відповідає Трощинському грабену. За В.В. Різниченком, скиди і підкиди беруть участь в утворенні Трахтемирівсько-Бучацького, Канівського та Мошногірського горстів, а також Трощинського і Вільшанського грабенів.

Таким чином, В.В. Різниченко перший дійшов висновку про тектонічне походження

Емблема Українського геологічного комітету, 1918 р.

Emblem of the Ukrainian Geological Committee, 1918

Канівських гір, а також звернув увагу на циклічність осадових відкладів Канівського дислокованого району. Всупереч думці проф. Д.М. Соболева та інших вчених про екзогенну, тобто гляціальну природу Канівських дислокацій, він пропонує розглядати виразні дислокації Канівського району як утворення ендогенної тектоніки (Різниченко, 1928).

Результатом його досліджень у Середній Наддніпрянщині, які не втратили свого значення до нашого часу, стали такі наукові праці: «До четвертинної історії району Канівських дислокацій» (1924), «Природа Канівських дислокацій» (1924), «Свідки колишніх пустель на Поділлі» (1925), «Документи пустелі в районі Канівських дислокацій» (1926), «В горах и кручах Каневских дислокаций. Геологический путеводитель» (1926), «На окраинах Канівської дислокації» (1927), «Канівські гори, їх геологічна будова, вік та походження» (1928), «З приводу Канівської «морени натиску» та її аналогів в північній Польщі» (1928), «По ярах та кручах Канівських гір» (1928), «До питання про стратиграфію та тектоніку терас Дніпра» (1929), «Природні умови та охорона природи району Шевченківського заповідника» (1930), «Про тераси й ознаки коливальних рухів земної кори в Середній Наддніпрянщині» (1931), «Про четвертинні рухи земної кори в районі Середнього Дніпра» (1931), «До геологічної та гідрогеологічної будови Тарасової гори під Каневом» (1932), «Четвертинные дислокации Канева в системе орогенических движений Восточной Европы и Азии» (1933).

Малюнок-шарж В.В. Різниченка «Кабінетна праця геологів Українського геологічного комітету», 1922 р.

Drawing-cartoon of V.V. Riznychenko "Office work of geologists of the Ukrainian Geological Committee", 1922

Багато наукових праць В.В. Різниченка присвячено також питанням тектоніки, походження лісів, пустель, з'ясуванню фізико-географічних умов четвертинного періоду та корисним копалинам. Зокрема, ним опубліковані такі статті: «До питання про час і умови утворення лесу» (1929), «До питання про вагу систематичного вивчення четвертинних покладів» (1929), «До питання про вивчення четвертинного періоду на Україні» (1931), «Завдання Комісії вивчення четвертинного періоду на Україні» (1932), «О геоморфологических особенностях и тектонике района прорыва Днепра через Украинскую кристаллическую полосу» (1932) та ін.

Варто зазначити, що В.В. Різниченко — людина багатогранна. Його літературно-поетична спадщина є своєрідною й унікальною (Блюміна, 1972; Бушак, 2005; Гожи́к, 2012; Макаренко, 1991, 2007; Молявко, Франчук, 1971). Це вірші, публіцистичні нариси, етюди, дорожні нариси тощо. Впродовж 1899—2013 рр. вони побачили світ у російських газетах «Русские ведомости», львівському, а згодом київському журналі «Літературно-науковий вісник», українських літературно-артистичних альманахах «Перша ластівка» (1905, 1907), «Терновий вінок» та «Розвага» (1905, 1908). Як поет-лірик він вперше друкує вірші у 1901 р.: «Зірка на землі», «На чужині далекій», а потім — «На вічну пам'ять Тарасові Шевченку» (1910). Значна частина філософсько-інтимної лірики Володимира Васильовича присвячена красі й таємничості природи Алтаю та України.

В.В. Різниченко був талановитим художником-карикатуристом, активним співробітником прогресивно-сатиричного журналу «Шер-

шень». Він відомий як перекладач багатьох творів. Наприклад, Володимир Васильович переклав з російської мови на українську горьківську «Пісню про Буревісника» і навпаки — переклав твір Ольги Кобилянської російською. Як видатний природознавець і мандрівник він залишив незгасаючі сліди в царині графіки, присвятивши шевченківській темі численні свої малюнки, які прикрашали сторінки робітничої газети «Іскра», сатиричного журналу «Шершень» та інших періодичних видань того часу. Був пропагандистом Кобзаря та його ідей. Численним малюнкам майстра притаманний волелюбний пафос.

Як вважають дослідники (І.М. Блюміна, 1972; С.М. Бушак, 2005; Д.Є. Макаренко, 2007), мистецький доробок В.В. Різниченка-художника набагато вагоміший за його літературну спадщину. Малюнки Володимира Васильовича виконані на високому художньому рівні. На політичних та сатиричних малюнках яскраво втілене суто українське почуття гумору. Ці грані творчої діяльності майстра досліджені й оприлюднені в таких працях: Г.І. Молявко, В.П. Франчук «Владимир Васильевич Резниченко (к 100-летию со дня рождения)» (Геологический журнал. 1971. Т. 31, № 1); І.М. Блюміна «В.В. Різниченко (Велентій) — художник і поет» (Київ, 1972); Д.Є. Макаренко «Ювілей видатного українського геолога В.В. Різниченка» (Геологічний журнал. 1991. № 1); С.М. Бушак «Видатний учений-геолог і знаменитий художник-сатирик (до 135-ліття від дня народження В.В. Різниченка)» (Геолог України. 2005. № 1); Д.Є. Макаренко «Академік В.В. Різниченко як художник (до 75-річчя від дня смерті)» (Геолог України. 2007. № 1); Го-

жик П.Ф. Геологічні дослідження. *«Історія української культури»*. Київ: Наук. думка 2012. С. 624—642).

Вважають (Бушак, 2005; Макаренко, 2007), що В.В. Різниченко був автором емблеми Укргеолкому, яка прикрашала обкладинку «Вісника Українського геологічного комітету». Ця емблема являла собою стилізовану геологічну схему території УРСР. На схемі виділено головні тектонічні (Український кристалічний щит і Приазовський кристалічний масив, а також Дніпровсько-Донецька западина і складчастий Донбас) та гідро-геоморфологічні об'єкти України (Чорне й Азовське моря та головні ріки — Дніпро з притоками (Десна, Прип'ять, Сула, Псел, Ворскла, Самара, Інгулець), Південний Буг, Інгул, Дністер та Сіверський Донець з Осколом). У вигляді затемнених кілець позначене розташування найбільших українських міст — Києва, Харкова, Дніпропетровська та Одеси. В овальній рамці, що обрамляє схему, вміщено напис «Геологічна служба на Україні — 1918». Вгорі, над рамкою розташовані перехрещені геологічний та гірничий молотки — емблема геологів.

Цікавий малюнок-шарж під назвою «Зимова стоянка полярної експедиції Українського геологічного комітету на 4-му поверсі бувшого Університету Св. Володимира, рр. 1921—1922» залишив нащадкам В.В. Різниченко (Макаренко, 2007). Пропонуємо зміст дружнього шаржу без змін у стилістиці та орфографії заголовка і в інтерпретації проф. Г.І. Молявка (Макаренко, 2007, С. 71).

«На рисунку розміром 10×20,5 см зображено тринадцять співробітників УГК. Художник досягає значної портретної схожості усіх персонажів, фіксує їхні звички, захоплення, характери, змальовує умови, за яких доводилося працювати Укргеолкому.

На передньому плані, сидячи спиною до глядача, дримає біля буржуйки В.В. Різниченко. Праворуч від нього схилився над лупою професор. О.Ю. Красовський. Емблема на його кашкеті — два схрещені молотки — засвідчує членство в Укргеолкомі. На дверцятах буржуйки він сушить свій правий валянок і, захопле-

ний роботою, не помічає, що той уже зайнявся. Під вікном задрімав О.Ю. Зеленко. Йому примарилось, ніби у вікно зазирає вовк. Ліворуч від Різниченка професори К.І. Тимофіїв та В.І. Лучицький навприсядки гріються гопаком. З відчинених дверей спостерігає «кабінетну працю» професор. В.В. Дубинський.

На задньому плані професор Р.Р. Виржиковський з напарником старанно розпилюють на дрова стіл. Сестра Б.Л. Лічкова за буржуйкою пряде й співає «Лучинушку». Поряд з нею молодий і завжди веселий Р.М. Палій чистить щіткою лижі. Біля мапи корисних копалин України, що висить на стіні, сидять і гуторять Ю.І. Фрейвальд, Г.М. Козловська та М.М. Архангельська. До них прямує Л.Ф. Айсберг, несучи на підносі чашки з окропом, звичайно ж, без цукру і заварки. Усі в зимових пальтах, кожухах, валянках, чоботах, у головних уборах, бо дуже зимно. Зі стелі звисають крижані сталактити, а на підлозі — їм назустріч «ростуть» сталагміти».

Так великий гуманіст, геолог і художник Володимир Васильович Різниченко мовою малюнка дотепно, переконливо, правдиво і з тонким гумором розповів своїм нащадкам про тодішні умови праці геологів.

Отже, плідну наукову діяльність Володимир Васильович поєднував з працею художника, письменника, перекладача, публіциста. Перу вченого належать понад 70 наукових праць з питань тектоніки, загальної геології, динамічної геології, гідрогеології, регіональної геології та археології. Багато зусиль доклав В.В. Різниченко до організації заповідників Асканія Нова, а також музею та заповідника на священній Канівській землі, де поховано генія українського народу Т.Г. Шевченка. Невтомна й плідна наукова робота в області тектоніки, географії, геоморфології, четвертинної геології, стратиграфії, ґрунтознавства, гідрогеології, гляціології, корисних копалин, археології, а також поетично-художня, громадська діяльність, глибока культура, широке коло духовних інтересів Володимира Васильовича Різниченка є взірцем для кожного вченого та громадянина України.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Блюміна І.М., В.В. Різниченко (Велентій) — художник і поет. Київ: Наук. думка, 1972. 196 с.
- Бушак С.М. Видатний вчений-геолог і знаменитий художник-сатирик (до 135-ліття від дня народження академіка Володимира Васильовича Різниченка). *Геолог України*. 2005. № 1. С. 65—71.
- Гожик П.Ф. Геологічні дослідження. Історія української культури. Київ: Наук. думка, 2012. С. 624—642.
- Макаренко Д.Є. Ювілей видатного українського геолога В.В. Різниченка. *Геол. журн.* 1991. № 1 (256). С. 143—144.
- Макаренко Д.Є. Академік В.В. Різниченко як художник (до 75-річчя від дня смерті). *Геолог України*. 2007. № 1. С. 70—71.
- Молявко Г.І., Франчук В.П. Владимир Васильевич Резниченко (к 100-летию со дня рождения). *Геол. журн.* 1971. Т. 31, № 1 (136). С. 154—155.
- Різниченко В.В. Природа Канівських дислокацій. *Вісн. Укр. відділу Геол. ком.* 1924. Вип. 4. С. 1—11.
- Різниченко В.В. Свідки колишніх пустель на Поділлі. *Там же*. 1925. Вип. 6. С. 81—92.
- Різниченко В.В. Документи пустелі в районі Канівських дислокацій. *Там же*. 1926. Вип. 9. С. 33—76.
- Різниченко В.В. Про Канівську «морену натиску» та її аналоги в Польщі. *Там же*. 1928. Вип. 11. С. 1—2.

Надійшла до редакції 04.12.2020
Надійшла у ревізованій формі 28.02.2021
Прийнята 28.02.2021

REFERENCES

- Blyumina I.M., 1972. V.V. Riznichenko (Velentiy) is an artist and poet. Kyiv: Naukova Dumka (in Ukrainian).
- Bushak S.M., 2005. An outstanding scientist-geologist and famous satirist (To the 135th Anniversary of the birth of Academician Volodymyr Vasyliovych Riznychenko). *Geoloh Ukrainy*, No. 1, pp. 65-71. (in Ukrainian).
- Gozhik P.F., 2012. Geological Doslidzhennya. History of the Ukrainian culture. Kiev: Nauk. Dumka, 2012, pp. 624-642 (in Ukrainian).
- Makarenko D.E., 1991. Anniversary of the outstanding Ukrainian geologist VV Riznichenko. *Geological Journal (Ukraine)*, No. 1 (356), pp. 143-144 (in Ukrainian).
- Makarenko D.E., 2007. Academician V.V. Riznichenko as an artist (To the 75th Anniversary of his birth). *Geoloh Ukrainy*, No. 1, pp. 70-71 (in Ukrainian).
- Molyavko G.I., Franchuk V.P., 1971. Vladimir Vasilyevich Reznichenko (On the 100th Anniversary of his birth). *Geological Journal*, vol. 31, No. 1, pp. 154-155 (in Russian).
- Riznichenko V.V., 1924. The nature of Kaniv dislocations. *Visnyk Ukrainskoho Viddilu Geolohichnoho Komitetu*, vol. 4, pp. 1-11 (in Ukrainian).
- Riznichenko V.V., 1925. Witnesses of the former deserts in Podillya. *Visnyk Ukrainskoho Viddilu Geolohichnoho Komitetu*, vol. 6, pp. 81-92 (in Ukrainian).
- Riznichenko V.V., 1926. Documents of the desert in the area of Kaniv dislocations. *Visnyk Ukrainskoho Viddilu Geolohichnoho Komitetu*, vol. 9, pp. 33-76 (in Ukrainian).
- Riznichenko V.V., 1928. On the Kaniv "moraine thread" and its analogues in Poland. *Visnyk Ukrainskoho Viddilu Geolohichnoho Komitetu*, vol. 11, pp. 1-2 (in Ukrainian).

Received 04.12.2020
Received in revised form 28.02.2021
Accepted 28.02.2021

M.M. Shatalov

State Institution "Scientific Center for Aerospace Research
of the Earth of NAS of Ukraine", Kyiv, Ukraine
E-mail: Shatalov@casre.kiev.ua

ACADEMICIAN VOLODYMYR VASYLYOVYCH RIZNYCHENKO —
AN OUTSTANDING GEOLOGIST, ARTIST, AND POET
(to the 150th Anniversary of his birth)

The article is dedicated to the scientific, scientific-organizational and social-educational activity of the talented Ukrainian geologist, artist and poet, academician of the Academy of Sciences of the UkrSSR, Volodymyr Vasyliovych Riznychenko — the second director of the Institute of Geological Sciences of Ukraine. Together with academicians V.I. Vernadsky, P.A. Tutkovsky, V.I. Luchytsky, the scientist was at the origins of the Geological Committee, the Academy of Sciences and the Institute of Geological Sciences, the oldest scientific center in the field of geology in Ukraine.

Keywords: Riznychenko; Institute of Geological Sciences; Ukraine; Altai; tectonics of Kaniv dislocations.